

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

ЖАНРОВА СПЕЦИФИКА И ИЗПЪЛНИТЕЛСКИ ПРОБЛЕМИ ВЪВ ВОКАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ НА АКТЬОРА на **Венера Андреа Мелеки**

Научен ръководител проф. Диляна Мичева
Рецензент доц. д-р Валерия Кардашевска

Данни за докторанта

Венера Мелеки е родена през 1988 г. в гр. София. Започва да учи пеене и пиано на 13 години. Завършва НМА „Проф. Панчо Владигеров“ София през 2011 г. в класа на доц. Людмила Хаджиева със специалност оперно пеене (бакалавър) и вокална педагогика (магистър). През 2017 е приета като докторант в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ със специалност вокално обучение на актьора.

През годините е участвала в редица майсторски класове по оперно пеене и интерпретация. Лауреат е на международни оперни конкурси, както и на конкурси за камерна музика.

Творческият път на Венера Мелеки включва богата международна концертна дейност.

От началото на 2020 г. Венера Мелеки е артист-солист на Камерна Опера Благоевград. Репертоарът на певицата включва богат калейдоскоп от образи на световната оперна класика за лиричен сопран.

Преподавателският опит на Венера Мелеки включва работа с деца и юноши в частни музикални школи, работа със студенти от НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, работа с начинаещи певци, любители на оперното изкуство и професионални актьори.

Характеристика на дисертационния труд

Трудът на докторанта Венера Мелеки е изграден по стандартите и класическата структура увод, три глави, заключение, приноси, библиография и приложение. Спазвайки тези пропорции и основните принципи на изложението докторантът дава добра заявка за усвоени основни умения и норми в научната стилистика.

В Увода докторантът прави необходимото рамкиране на теоретичното поле в което ще бъде разположена научната разработка. Конкретно са изведени и хипотезите.

Очертава целите, предметът и обектът на своята разработка. Като сред целите на дисертационния труд са определени:

1. Да се подчертае значението на жанровата специфика и многообразие на песните включени в учебната програма по вокалното обучение на актьора.
2. Да се посочат конкретни методи за развитие на вокално-техническите и изпълнителски умения на актьора.
3. Да се докаже необходимостта от практическо прилагане на посочените методи.
4. Да се представи и анализира приложението на песните от различни жанрове в театрален спектакъл.
5. Да се посочи връзката между изразните средства пеене, слово, движение и взаимопроникването им в изграждането на драматургията и образно-действената партитура в театралния спектакъл.

В Увода е посочено още: „В осъвременяването на методичния подход при възпитанието на младите актьори, се стремим към пълноценно овладяване на механизми, обединяващи пеенето, словото, движението и актьорското майсторство.“

Едно от достоинства на труда е в това, че проблемите на научната разработка са разгледани в два аспекта – теоретичен и практически. Във всяка една от трите глави има отделено място за представяне на научните трудове и теоретични разработки на които стъпва докторанта. Това допълнително изяснява тезите и изводите направени в Заключение.

В *първа глава* докторантът представя жанровото многообразие на песните, като тук обстойно внимание е отделено на всяка една жанрова група. В тази първа глава впечатление прави както много доброто познаване на историческите особености и теретични познания на всеки един от жанровете и стиловете в музиката, но и проучвателният процес и запознаване с традициите и методологията на преподаване и работа на вокалните педагози в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“. Фактът, че докторантът В. Мелеки е изследвала творческия път на педагозите в Академията, знае и посочва набора от най-често използвани музикални произведения в процеса на обучение по дисциплината вокално обучение, е показателен за степента на задълбоченост на труда. Обобщаващата част във финала на всяко едно представяне на жанровата група разкрива и уменията на докторанта да подбира точния жанр, който е най-полезен за индивидуалното развитие на всеки студент.

Базата върху която стъпва В.Мелеки в своята Първа глава е дефинирана по следния начин: „Новите съвременни методи и подходи в овладяване на механизми обединяващи пеене, слово, танци, актьорско майсторство, изведоха вокалното обучение като компонент от синкретичното формиране на съвременния актьор. Песенните жанрове включени в програмата по вокално обучение на актьора, намират приложимост в дисциплините ритмика, сценична реч, сценично движение, както и АКД и АКТ.“

Посочените конкретни взаимовръзки с основните дисциплини, като част от обучението в програмата на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, разкриват познаването от В. Мелеки на спецификата на обучение на професионалните актьори.

Както докторантът посочва в самото начало на тази Първа глава: “Овладяването на

образци от различни музикални жанрове и епохи включени в учебната програма, изграждат музикалния мироглед и музикална култура, усет за стил и интерпретация и обогатяват палитрата от изразни възможности на актьорите, който пеят, говорят, танцуват.“ За това съвсем логично е и последващото подробно разглеждане на няколко песенни жанра – детска песен, български популярни песни, световни евъргрийни, български народни песни, песни от мюзикъли, театрални песни. Всеки един от тези жанрове е подбран и представен в отделна част, като е разгледана теоретичната база и практическото му прилагане.

Като изключително полезно и представляващ допълнителен принос отчитам представените конкретни примери във всеки от представените жанрове и целенасоченото овладяване на умения като: овладяването на певческото дишане и опора на тона, за овладяването на видовете атаки на тона и за умело музикално фразиране, както и ритмическо и ладово възпитание, развиването на музикален слух (полифоничен и хармоничен), солово и ансамблово пеене.

В часта посветена на българската популярна песен се посочва: „Лирикодраматичните песни от „концертен тип”, са трудни във вокално и музикално отношение, което дава възможност за ярка гласова изява на изпълнителя. Тези песни са подходящи за усвояване на певческото дишане, звукоизвличане, игра с различни динамики, темпа, артикулации, умело фразиране, ясна дикция и развиване и изравняване на гласовия диапазон. Студентите са привлечени от този тип песни, които развиват творческото им въображението и дават възможност за актьорска изява.“ – стр.22. Този извод на докторанта разкрива умението му да стъпи на теоретичните знания и да се отгласне в практико-приложното поле, което разкрива и педагогически умения.

В раздела в който са представени евъргрийните докторантът посочва: „Овладяването на евъргрийни от различни националности – английски, френски, италиански, испански, руски, български, спомага опознаването на лингвистичните специфики на съответните езици и тяхната приложимост във вокалното обучение на актьора.“ Стр. 24.

Достойно място е отделено и за българската народна песен, като са разгледани и различните фолклорни области с техните специфични особености. Мелеки посочва, че: „Тесният тонов обхват в някои народни песни, подпомагат процесите на овладяването елементите на вокално-техническата култура на актьора (дишане, звукоизвличане, опора на тона, видове атаки на тона, резонанс), както и овладяване на изразните средства – темпо, динамика, ритъм, метрум, артикулация, интонация. – и продължава изводите си със - Чрез специфични за съответната фолклорна област диалекти, се овладяват и някои фонетични закономерности.“ Стр.28

Песните от мюзикъли имат своето място в обучението на актьора и те са представени от докторанта в самостоятелна част. За тях е посочено: „Основното предизвикателство на този жанр, е съчетаването на пеене с движение и танц, на рязкото преминаване от пеене към говор и обратно, както и на умения синтез на говорно-певческата и пластичната характеристика на дадения образ.“ стр.40.

Както самият докторант отбелязва: “Театралните песни представляват съществен етап във вокалната подготовка на студентите и основната задача при тях, е умелото преминаване от говор към пеене и обратно. Песента е неотделима част от драматичния образ, тя е негово продължение, както в темброво, от към гласовите качества, така и в психо-физическо отношение.“ Стр. 57.

Умението на докторанта да подбере песните и да ги представи в подходящия

момент и на конкретния студент с неговите гласови особености и умения доказват развитие на педагогически умения. Наличието на самостоятелна част посветена на създаването, подбора и разработването на репертоар показва добри професионално-педагогически качества, осмисляне и владеене на процеса. Показателен за това е извода който се прави на стр. 58: „В начален етап от обучението, се подбира лек песенен репертоар, в удобна теситура, с тесен тонов обхват и в опростен ладов и метроритмически строеж. Желателно е да се избягват песни в неравноделни размери, големи интервалови скокове и сложна орнаментика. Задачите се усложняват по време на вокално-техническия и музикално-интерпретаторски процес, преминава се от лесно към трудно, от познато към непознато и от единия жанр в другия. От голяма важност при студентите, във възпитателно и творческо отношение, е докосването им, макар и за кратко, до различни жанрове, епохи, маниер на пеене, начин на звукоизвличане, техника на пеене.“

Втора глава – Методика. Елементи на вокално техническата и изпълнителска култура на актьора е най-обемна и пространна. Тук са представени последователно както основните понятия и теоретични характеристики: Глас, Видове гласове, Качества на гласа, Недостатъци на гласа и тяхното коригиране, Хигиена на гласа, Психология на гласа, Певческа стойка, Дишане; видове певческо дишане, Фонация; тонообразуване; опора на гласа, Резонанс, Атака на тона; видове атака, Дикция и артикулация; така и строго специфичните методически единици Разпяване, Развиване на музикален слух, Метро-ритмичното възпитание на актьора, Изразни средства темпо, динамика, щрихи, Ансамбловото пеене и Работа с микрофон.

Всяка една от тези части има своята роля и значение в общото звучене на труда и още един път показва широките и задълбочени познания на докторанта, както и положените усилия. Тук бих подчертала, че теоретичната подготовка и цитирането на много източници и безспорни авторитети в конкретната област за съжаление в отделни части замъгляват или изцяло заместват позицията и гледната точка на докторанта.

Само като пример ще посоча един пример (стр. 55) където докторанта посочва: „При спорни случаи, в които педагогът не може да определи типа глас само чрез звукоизвличането на пеещия, фониатърското мнение идва на помощ. По-ниските гласове имат по-дълги и дебели гласни връзки, а по-високите – къси и грацилни. Опитният лекар веднага ще определи естествената им предразположеност. Формата на лицето и обемът на резониращата устна кухина, както и телосложението, също заемат значима роля.“ И веднага в следващия абзац се казва: „Според Боримир Фурнаджиев, горепосочените фактори не се приемат за абсолютно достоверни: **„Аргументи от порядъка на био типологичните особености – ръст, тегло, общ вид, сексуална характеристика, големина на ларинкса, дължина и размери на гласните гънки, обем на резонаторната система и звучна кашлица, не се приемат поединично за абсолютно достоверни, тъй като съществуват доста опровержения от противоречиви констатации. Същевременно не малък брой много известни певци не са имали съответствие между гласни гънки и гласовите им разновидности.“** След този цитат, който на пръв поглед противоречи на

изразената малко преди това позиция липсва обобщаване на докторанта, в което да открием ясна позиция. Това по-скоро ни лишава от възможността да опознаем уменията и качествата на В. Мелеки, като не би следвало да се отдава на липса на умение да се правят изводи и обобщения, които съвсем не липсват на други места в главата. Например в часта, която е посветена на недостатъците на гласа и тяхното коригиране, освен разделянето на проблемите в групи и представянето им, докторантът много ясно посочва проблема, подкрепя го с цитат от авторитетен източник и представя конкретна педагогическа техника за подпомагане на преодоляването му. На стр. 74 откриваме: „**Стегнатият глас** (гърлен глас), е резултат от напрежение и стегнатост, които водят до затруднено звукообразуване. Гърлото не е достатъчно отворено и свободно, поради което въздухът рязко преминава през гласните връзки. Според Христо Бръмбаров (вокален педагог), при неправилния натиск на корена на езика върху епиглотиса, придружен от високо вдигнат ларинкс, звуковата вълна се притиска в гърлото. Гърленият глас води до форсиране на звука. Този недостатък се преодолява с придихателна атака на тона и преминаване към мека атака. Полезни са възходящи или низходящи упражнения с вокала „У“, които изискват използването на по-голям импеданс и разхлабване на ларинксовия свинктор. Едно полезно упражнение е известният откъс от арията на Неморино из операта „Любовен еликсир“ на Доницети, който започва на „У“ в низходяща посока, точно като въздишка.“

Много добре представена и интресна е часта в която се разглеждат психологическите техники и методи за изграждане на устойчиви навици във вокално говорната изява. Тук В. Мелеки се доверява на най-авторитетните педагози в областта на гласово-говорното възпитание на актьора като Сисили Бери, Кристин Линклейтър и Патси Роденбърг. Запозната е и с техниките на Фелденкрайс, Александър, Лабан и Харт, които включват психо-физически упражнения за премахването на физическото и гласово напрежение. За постигане на единство между ум/дух и тяло, докторантът подчертава, че е възможно да се използват и източните техники – Йога, Айкидо и Тай-Чи Чуан. Представени са и научните трудове и техники на докторанти на НАТФИЗ като Красин Йорданов и Минчо Колев.

Докторантът В. Мелеки оделя място в часта за певческото дишане и на представяне на собствена методика за овладяването на издишването на малко количество въздух и усещане за дихателна опора, като представя и конкретни техники. Подробно са представени няколко упражнения, които показват не само владеене на процеса, но проличава грижа към студента и познаване на спецификата на процеса.

Като цяло за втора глава може да се обобщи уменията на докторанта да съчетава теоретичните познания които е натрупала, опита като вокалист и последвалия опит на педагог по вокално обучение, добре систематизиран, осмислен и предаден с грижа за студента в посока – опознаване, овладяване и развитие на вокалните умения.

В *трета глава* – Жанрово-песенното многообразие в нови музикално-театрални форми е разгледан музикалният спектакъл „Театрален концерт“ с режисьор проф. Румен Рачев и вокален педагог и композитор на фолклорните аранжimenti проф.

Диляна Мичева. В тази част става естественото продължение от втората глава. Тук има конкретно развитие на основните позиции и представените в предходната част упражнения и техники.

Много добра роля играят двете интервюта включени в тази трета част - на проф. Р. Рачев и проф. Д. Мичева, както и допълнението и коментара на самия докторант след тях върху работата и разработването на конкретни части от Театралния концерт, който се представя.

В Заключението, както самият докторант посочва: „Базирайки се на известни досега разработки и изследвания на музиковеди, вокални педагози и певци и от позицията на личния си опит като професионален изпълнител-певец, авторът си поставя задачата да създаде модели на работа за един последователен, методически процес във вокалното обучение на актьора, чрез различни песенни жанрове.“

Приложението представя авторския сборник от детски песни на проф. д-р Анастасия Търколева „Песните на Мечо Пух“. Методичен комплекс от песни-упражнения за изграждането на вокално-технически и музикално-интерпретаторски умения, както и подготовка за работа върху песните от популярната музика, включени в програмата по вокално обучение.

Публикациите и приносите са надлежно представени от докторанта.

Бележки и препоръки

Бих препоръчала на докторанта да прегледа още веднъж разпределението на темите в трите глави и последователността на отделните части. В момента то е много неравномерно и натежава съдържанието на Втора глава. Могат да се направят някои структурни обединения вътре в главата, както и определени теми да се прехвърлят към първа или трета глава. Например може да се обединят частите Глас и Видове глас. Дишането е логично да бъде първо, то е в основата на звукоизвличането и основополагащо. Частите – Певческа стойка и Работа с микрофон биха могли да се прехвърлят към Трета глава. Може да се помисли и други части от втора глава дали не е по-добре да се прехвърлят към Трета глава. Така съдържанието на Трета глава ще е балансирано спрямо Първа и Втора. Не разбирам смисъла и наличието на часта – Необходими условия за ефективното провеждане на вокалното обучение. В момента тази част от текста в доктората звучи необосновано.

Предлагам приносите да се допълнят с още един: Представени са конкретни примери за целенасочено овладяване на нови вокални умения чрез работа във всеки един от разгледаните песенни жанрове.

Заключение и изводи

От представения научен труд може да се направи извода, че научните познания и подготовката на докторанта В. Мелеки са на нужното ниво. В. Мелеки притежава умения да формулира задачи и да ги реализира успешно. От разработените теми и подтеми в дисертацията може да се заключи, че умее да се аргументира, прави изводи, използва научните познания за да развие собствен подход в работата си като вокален педагог. Познава спецификата на материята и борави свободно с терминологичния инструментариум. Работата е богата на примери и конкретни упражнения по всеки от разгледаните проблеми и предизвикателства пред вокалния педагог, което я прави с

много добра практическа приложимост.

В заключение може да се обобщи, че работата „Жанрова специфика и изпълнителски проблеми във вокалното обучение на актьора“ на Венера Мелеки е успешна и предлагам на членовете на уважаемото жури да присъдят ОНС доктор.

Дата:10.05.2021

Подпис: доц. д-р В. Кардашевска